

Brieven aan de meesters

II

Camiel Boomsma

Uitgeverij IJzer
Utrecht

Inhoudsopgave

Voorwoord	7
Joseph Haydn – Een gevoelig optimist	9
Gabriel Dupont – Droombeelden	15
Melanie Bonis – Ontnomen vrijheid	21
Johannes Brahms – Doorwrochte menselijkheid	27
Antonín Dvořák – Zwervend in bovenaardse sferen	33
César Franck – Terugblikkend vooruit	39
Wolfgang Amadeus Mozart – Een onbereikbaar geacht ideaal	43
Sergej Rachmaninov – Universele ontroering	49
Jean Sibelius – Kwetsbaar en ontzagwekkend	55
Dirk Schäfer – Onvergankelijke liefde	61
Anna Cramer – Schitterend ongrijpbaar	67
Joey Roukens – Onze tijd	73

Wolfgang Amadeus Mozart – Een onbereikbaar geacht ideaal

Astounding! It was actually beyond belief. These were first and only drafts of music. But they showed no corrections of any kind. Not one. He had simply written down music already finished in his head. Page after page of it as if he were just taking dictation. And music finished as no music is ever finished. Displace one note and there would be diminishment. Displace one phrase and the structure would fall... Here again was the very voice of God. I was staring through the cage of those meticulous ink strokes at an absolute beauty.

Requiem

De bovenstaande uitspraak duidt voor mij de genialiteit van Mozart. Het is de betekenisvolste monoloog uit de film *Amadeus* uit 1984, indrukwekkend gebracht door de acteur F. Murray Abraham die de rol van Antonio Salieri speelt. Mozart is het onbereikbaar

geachte ideaal. Een aantal momenten uit Mozarts leven zijn op een vrije maar interessante wijze in de film verwerkt. Zo geeft Mozart op zijn sterfbed componist Salieri uitvoerige instructies voor de voltooiing van zijn *Requiem*. In werkelijkheid was dit zijn leerling Süssmayr. Maar Mozarts angst dat hij niet meer in staat zou zijn om het *Requiem* af te schrijven zit wel degelijk sterk verweven in de muziek. Zijn vrouw Constance probeerde zijn haast maniakale werktempo enigszins af te remmen. De dood achtervolgde hem letterlijk en in het *Confutatis* komt deze wrange realiteit tot uiting. Het koor begint dwangmatig stuwend en met de blik naar voren. Plots onderbreekt Mozart deze muzikale lijn. Vanuit verstilling stijgt de muziek als het ware op naar de hemel. In het daaropvolgende *Lacrimosa* zit de acceptatie van het naderende einde. Het bleken uiteindelijk ook de laatste pagina's muziek die Mozart voltooide.

Leeftijdloos

Pianist Arthur Schnabel stelde eens dat 'de sonates van Mozart te makkelijk zijn voor kinderen maar te moeilijk voor volwassenen'. Het is een leuke, kernachtige uitspraak die ergens vergelijkbaar is met de uitspraak van voetballer Johan Cruyff: voetbal is simpel, maar het moeilijkste wat er is, is simpel voetballen. Schnabel

refereert aan de volkomen natuurlijke muzikaliteit die zo typerend is voor Mozarts muziek. Als uitvoerder moet je als het ware de open houding van een kind hebben. Tegelijkertijd reikt de muziek ver buiten het muzikale begrip van een kind. Juist in deze bijzondere tegenstrijdigheid zit de schitterende, ongrijpbare magie van de leeftijdloze Mozart verborgen.

Geen onderscheid

Het unieke genie van Mozart komt voort uit een soort vanzelfsprekende vreugde om te creëren. Het analyseren van alle losse elementen die met muziek te maken hebben heeft bij Mozart geen zin. Sterker nog, bij Mozart is er geen sprake van losse elementen. Hij omarmt het schrijven van muziek als ware het één entiteit. Het vakmanschap lijkt dan slechts een bijzaak. In het *Andantino* uit het *Pianoconcert No.9*, bijgenaamd *Jeune-homme* bereikt Mozart een volmaakte vorm van ontroering. Hoe hij dit op 21-jarige leeftijd kon schrijven is niet te bevatten. Het geheel is van een emotionele volwassenheid die huizenhoog boven zijn leeftijd uitstijgt. De zuiverste schoonheid en de diepste ernst treden met elkaar in dialoog totdat er eigenlijk geen onderscheid meer is.

Hoe Mozart onze wereld verliet is hartverscheurend. Op 5 december volgde niemand de kist van Mozart naar het graf. Hij werd in een massagraf gelegd zonder dat iemand er bij was. Er is geen kruis geplaatst op zijn graf en nooit heeft iemand geweten waar hij precies lag.

Geachte heer Mozart,

Het is onbevattelijk waar u vanaf nagenoeg uw eerste levensjaar toe in staat bent geweest. De bron van schoonheid waar u uit putte was onuitputtelijk. Uw vader Leopold reikte aan en u creëerde uw leven lang steeds weer de hoogst haalbare vorm van schoonheid. Uw muziek is ongelimiteerd als een overweldigende bloementuin waar alles vanaf het eerste zaadje de hoogte in groeit. Er lijkt bij u geen sprake van iemand die verschillende ontwikkelingsfases doormaakt maar van iemand die als geniaal eindpunt geboren is.

Het is één van uw meest raadselachtige kwaliteiten: de troebele scheidslijn tussen de diepste tragiek en puurste blijdschap. Het is vergelijkbaar met kermis in de hel: de zon schijnt terwijl het regent. In het zonlicht schitteren de tranen. Misschien typeert het ook wel uw onstuimige en levenslustige karakter. In uw muziek schiet deze unieke muzikale energie alle kanten op. Van hartverscheurende schoonheid naar ongeremde blijdschap. Met grote bewondering luister ik naar de overgang van het tweede naar het derde deel uit uw Pianoconcert No.23 KV 488. Het ene ogenblik verklankt u de vergankelijkheid van de meest breekbare vorm van schoonheid, het andere moment verliest u zich in de vreugde van het moment.

Er is geen onderscheid tussen de mens Wolfgang Amadeus en zijn muziek. Vanaf uw geboorte lijkt u door iets goddelijks geïnspireerd te zijn, waaraan u via uw muziek op onnavolgbare wijze uitdrukking heeft gegeven.

*Groet,
Camiel*